

Reinhart Härtel (a cura di, con la collaborazione di Ursula Kohl), **I patti con il patriarcato di Aquileia 880–1255**. Roma : Viella, 2005. 207 strani + 4 slike. (Pacta Veneta; 12)

Vseh dvanajst objavljenih dokumentov, od katerih jih je večina v svojih najstarejših prepisih ohranjenih v *Codex Trevisaneus* in predvsem v *Liber Pactorum I*, trije pa so preživeli tudi v originalu, izvira iz Archivio di Stato v Benetkah. S tem je še enkrat več demonstriran najvišji pomen beneškega arhiva za celotno zgodovino severnojadranskega prostora, hkrati pa je potrjena tudi že večkrat ugotovljena slaba ohranjenost nekdanjega arhiva oglejske cerkve, kot ga poznamo po 1376 sestavljenem inventarju, famoznem *Thesaurus ecclesiae Aquilejensis*. Dokumente je za objavo pripravil graški medievist Reinhard Härtel, eden najboljših poznavalcev srednjeveške zgodovine oglejskega patriarhata in najbolj prizadeven izdajatelj njegovih listin. Visokim edicijskim standardom, ki jih je vzpostavil ob predhodnih izdajah (nazadnje: Die älteren Urkunden des Klosters S. Maria zu Aquileia 1036–1250, Publikationen des Historischen Instituts beim Österreichischen Kulturforum in Rom 2/6/2, Wien 2005), je sledil tudi v tem primeru in objavo beneško-oglejskih paktov lahko upravičeno označimo za vzorno. Obsežni vsebinski komentarji, ki predhodijo objavam posameznih listin, ne pojasnjujejo le zgodovinskega ozadja njihovega nastanka in ne analizirajo le njihove vsebine, ampak so hkrati tudi zgodovina beneško-oglejskih odnosov. Sosedstvo, kot se nam slika skozi objavljene pakte, ni bilo enostavno in zlasti za Oglej, ki se je generalno gledano tradicionalno nahajal v defenzivi nasproti republiki sv. Marka, tudi naporno. Večino obravnavanega obdobja, vse do 1180, je te odnose opredeljeval več kot pol tisočletja trajajoč spor med gradeškim in oglejskim patriarhatom, v 13. stoletju pa so bile v ospredju vsebine, ki so zasledovale temeljne cilje beneške politike nasproti terrafermi: varnost beneškega teritorija in svobodo in varnost trgovskih poti do trgu v zaledju.

Preseneča, da se od dvanajstih objavljenih (in ohranjenih) paktov, ki so jih Benetke sklenile z Oglejem, kar deset nanaša na čas 1200–1255. Prvi pakt, ki je v bistvu enostranska – in v celotni seriji edina – *promissio* beneškega doža Ursusa nasproti oglejskemu patriarhu Walpertu, je nastal štirideset let za *Pactum Lotharii*, s katerim se 840 sploh začneja serija beneških »meddržavnih« pogodb, in v istem mesecu, v katerem je Karel III. Debeli 11. januarja 880 obnovil Lotarjev pakt. Do 1200 je nato ohranjen samo še pakt iz 944, ki je zopet enostranska *promissio* – le

da tokrat patriarha Lupusa – in hkrati prva poznana listina, katere izstavitelj je bil oglejski patriarh. V vsebinskem oziru je torej omenjeni listini, kot tudi vse kasnejše pakte – še največjo izjemo predstavlja sporazum med patriarhom Bertoldom in dožem Giacomom Ttiepolom iz 1248 – komajda mogoče označiti s pojmom, ki je običajen in uveljavljen že od srednjega veka, saj, kot je poudaril že Härtel (S. 172), »njihova substanca ne korespondira poimenovanju, ki jim je bilo dano«.

Peter Štih